

I dialetti – Lo ionico-attico

1. a) Hom. *Il.* XIII 683s. ἔνθα δὲ Βοιωτοὶ καὶ Ἴωνες ἐλκεχίτωνες / Λοκροὶ καὶ Φθῖοι καὶ φαιδιμόεντες Ἐπειοὶ
 b) Herodot. I 150 βοιωτησάντων δὲ πάντων Αἰολέων ὁμολογίῃ ἐχρήσαντο τὰ ἐπιπλα ἀποδόντων τῶν Ἴωνων ἐκλιπεῖν Σμύρνην Αἰολέας

c) VI sec.: Δάνκλε || 500-461: Μεσσενίον / Μεσσανίον || dopo il 461: Μεσσάνα, Μεσσανίων

d) Herodot. I 142 γλώσσαν δὲ οὐ τὴν αὐτὴν οὕτοι νενομίκασι, ἀλλὰ τρόπους τέσσερας παραγωγέων. Μίλητος μὲν αὐτῶν πρώτη κεῖται πόλις πρὸς μεσσαμβρίην, μετὰ δὲ Μυοῦς τε καὶ Πριήνη· αὐταὶ μὲν ἐν τῇ Καρήῃ κατοικηται κατὰ ταυτὰ διαλεγόμεναι σφίσι. αἶδε δὲ ἐν τῇ Λυδίῃ Ἐφεσος, Κολοφών, Λέβεδος, Τέως, Κλαζομεναί, Φώκαια· αὐταὶ δὲ αἱ πόλιες τῆσι πρότερον λεχθείσησι ὁμολογέουσι κατὰ γλώσσαν οὐδέν, σφίσι δὲ ὁμοφώνουσι. ἔτι δὲ τρεῖς ὑπόλοιποι Ἰάδες πόλιες, τῶν αἱ δύο μὲν νήσους οἴκηται, Σάμον τε καὶ Χίον, ἡ δὲ μία ἐν τῇ ἠπείρῳ ἴδρυται, Ἐρυθραί· Χῖοι μὲν νυν καὶ Ἐρυθραῖοι κατὰ τῶντο διαλέγονται, Σάμιοι δὲ ἐπ' ἑωυτῶν μόνουι. οὗτοι χαρακτῆρες γλώσσης τέσσερες γίνονται

2. a) μάτηρ (lat. *māter*, air. *māthir*, arm. *mayr*), cicl. μητηρ, calc. μετηρ, microas. μήτηρ || Μηδοί (*Māda*), Μίλητος (gr. com. Μίλατος) || Δαρειός (*Dārayana(h)uš*), ἡμᾶς || att. ἡμέρᾱ, καρδίᾱ, ὕγιᾱ (<έα)

b) νεός (*naswos), παρε(ι)ά (*parausa), νέα (*newa), κόρη (*korwa), κόρρη (*korsa), τριήρη (*trieres-a), πηλίκος (*q^walikos)

c) ἄ(φ)ώς/ἠώς/ἔως, λα(φ)ός/ληός/λεός

d) φιλέομεν > φιλοῦμεν

e) Archil. fr. 108,1 W.² κλυθ' ἀναξ Ἥφαιστε κτλ. || Semon. fr. 7,58 W.² ἡ δούλι' ἔργα καὶ δύην περιτρέπει

f) gr. com. δικαστήρ, ion.-att. δικαστής

g) ἔτερος / ἄτερος (*sm^h-teros)

h) ion. ἡμέας, ὑμέας, ἡμέες, ὑμέες, att. ἡμᾶς, ὑμᾶς, ἡμεῖς, ὑμεῖς (dor. ἀμέ, ὑμέ, ἀμές, ὑμές, eol. ἄμμε, ὕμμε, ἄμμες, ὕμμες), ion.-att. οἱ, αἱ (gr. com. τοί, ταί)

i) ἔδοσαν, ἦν (< pl. ἦεν, dor. ἦς)

l) ὄπου (gr. com. ὄπει)

m) κατ/κατά, παρ/παρά, ἀν/ἀνά

n) ἄν / κε

3. a) πρήσσω (Asia Minore) / πρήττω (Eretria) / πράττω (Atene)

b) ὕ < |υ|, ττ < σσ, ρρ < ρσ, κόρη, ξένος, gen. -ου

c) ἰρός, κῶς, κόσος / πῶς, πόσος (ὄκως, κοῦ, κόθεν), παίριν, ὄπωρ ἄν, γλάσσα, ἔρσην, θέρσος, τάμνω

d) **ionico** **attico**

IMT 127A (Sigeion, 575-550 a.C.)

Φανοδίκο
 ἐμὶ τὸρμοκ-
 ράτεος τῷ
 Προκοννη-
 σίῳ· κρητῆρ-
 α δὲ καὶ ὑποκ-
 ρητήριον κ-
 αὶ ἠθμὸν ἐς π-
 ρυτανήμιον
 ἔδωκεν Συκε-
 εὔσιν

IMT 127B (= *IG I/3 1508,2*)

Φανοδίκο εἰμὶ τῷ Η-
 ερμοκράτος τῷ Προκο-
 νεσίῳ καὶ γὰρ κρατῆρα
 κάπιστατον καὶ ἡεθμ-
 ὸν ἐς πρυτανεῖον ἔ-
 δοκα μνῆμα Σιγει-
 εὔσι ἐὰν δέ τι πάσχ-
 ο, μελεδαίνεν με
 ὃ Σιγειῆς καὶ μ' ἐποί-
 εσεν ἠΑίσοπος καὶ
 ἠάδελφοί.

Bibliografia

- W. Dittenberger, *Zum Vocalismus des Ionischen Dialekts*, «Hermes» XV (1880) 225-229.
F. Bechtel, *Die Inschriften des ionischen Dialekts*, Göttingen 1887.
H.W. Smyth, *The Vowel System of the Ionic Dialect*, «TAPhA» XX (1889) 5-138.
H.W. Smyth, *The Sounds and Inflections of the Greek Dialects. Ionic*, Oxford 1894.
A. Fick, *Zur ionischen Mundart und Dichtersprache*, «NJKA» I (1898) 501-513.
K. Meisterhans-E. Schwyzer, *Grammatik der attischen Inschriften*, Berlin 1900³.
K. Eulenburg, *Zur Vokalkontraktion im ionisch-attischen Dialekt*, Diss. Leipzig 1903.
U. von Wilamowitz-Moellendorf, *Über die ionische Wanderung*, «SBAW» (1906) 59-79 (= *Kleine Schriften* V/1 152-176).
W. Brandt, *Griechische Temporalpartikeln vornehmlich im ionischen und dorischen Dialekt*, Diss. Strassburg 1907.
P. Kretschmer, *Zur Geschichte der griechischen Dialekte. I. Ionier und Achäer*, «Glotta» I (1909) 9-59.
E. Herrmann, *Die Liquidaformantien in der Nominalbildung des ionischen Dialekts*, Tübingen 1911.
A. Scherer, *Zur Laut- und Formenlehre der milesischen Inschriften*, Diss. München 1934.
Elisabeth Knittl, *Die Sprache der ionischen Kykladen nach den inschriftlichen Quellen*, Diss. München 1938.
A. Tovar, *Ensayo sobre la stratigrafía de los dialectos griegos. I. Primitiva extensión geográfica del Ionio*, «Emerita» XII (1944) 245-335.
Gisela M. Richter, *The Archaic Gravestones of Attica*, London 1961.
E. Risch, *Das Attische im Rahmen der griechischen Dialekte*, «MH» XXI (1964) 1-14.
S.-T. Teodorsson, *The Phonemic System of the Attic Dialect*, Diss. Göteborg 1974.
H.P. Gates, *On the Chronology of the Attic Rückverwandlung*, «Glotta» LIV (1976) 44-52.
J. Haudry, *La flexion des thèmes en -i- en Attique*, in *Étrennes de septantaine. «Travaux de linguistique et de grammaire comparée offerts à Michel Lejeune par un groupe de des élèves»*, Paris 1978, 95-98.
L. Threatte, *The Grammar of Attic Inscriptions, I: Phonology*, Berlin-New York 1980.
J.-L. Perpillou, *La diphtongue ai en Attique*, «Glotta» LXII (1984) 152-157.
J.L. O'Neil, *Dorian and Ionian Colonies in Sicily and their Relations with the Natives*, «Classicum» XV (1989) 14-18.
J.-L. García-Ramón, *Proportionale Analogie und griechische Morphologie: Athematische Infinitive im Attischen und im Westionischen*, in *Sprachwissenschaft und Philologie. Jacob Wackernagel und die Indogermanistik heute. «Kolloquium der Indogermanischen Gesellschaft vom 13. bis 15. Oktober 1988 in Basel»*, hrsg. von H. Eichner und H. Rix, Wiesbaden 1990, 150-169.
A. Lillo, *Ionic $\chi\omega\varsigma$, $\acute{\omicron}\pi\omega\varsigma$, $\acute{\omicron}\pi\omega\varsigma$, Thessalian $\chi\iota\varsigma$: a Phonetic Problem of Analyzable Compounds*, «Glotta» LXIX (1991) 1-13.
L. Dubois, *Inscriptions grecques dialectales de Grande Grèce. I: Colonies eubéennes. Colonies ioniennes. Emporia*, Genève 1995.
A. López-Eire, *L'influence de l'ionien-attique sur les autres dialectes épigraphiques et l'origine de la koiné*, in C. Brixhe (Ed.), *La koiné grecque antique, II: La concurrence*, Paris 1996, 7-42.
Karin Stüber, *Zur dialektalen Einheit des Ostionischen*, Innsbruck 1996.